

A hidegháború kialakulását jelző események, beszédek és dokumentumok

A II. világháború utáni erőviszonyok

Az antifasiszta koalíció két legjelentősebb hatalma között jelentős különbségek mutatkoztak közvetlenül a világháborút követően:

- **Az USA ipara robbanásszerűen fejlődött a háborús évek alatt, ráadásul a civil gazdaság is hasonlóan növekedett.** Az USA volt az egyetlen állam, ahol az egyéni fogyasztást alig kellett visszafogni. Itt állították elő a világ ipari termékeinek felét, a világexport harmada is innen származott. A tengeri háború elvágta Dél-Amerikát európai kereskedelmi partnereitől, így az USA vetélytárs nélküli szilárd érdekszférát építhetett ki magának az amerikai kontinensen. Ennek jegyében született meg 1947-ben a Riói Paktum, és jött létre 1948-ban az Amerikai Államok szervezete. A megnövekedett gazdasági erő mellé katonai felsőbbrendűség is társult (atombomba). Mindezek következtében az USA 1945-ben nem tért vissza az izolációs külpolitikához. Fenn akarta tartani a háború során szerzett gazdasági vezető szerepét, ezt a célt szolgálta az 1944-ben Bretton Woods-ban megkötött egyezmények, amelyek keretében létrehozták a Nemzetközi Valutaalapot (IMF), a Nemzetközi Újjáépítési és Fejlesztési Bankot (IBRD, Világbank).
- **A Szovjetunió az Odera elérése és Berlin bevétele után a háború első számú európai győztesének tekintette magát, és ennek értelmében fogalmazta meg hatalmi törekvéseit. Katonai értelemben valóban a Szovjetunió vált Európa első számú szárazföldi hatalmává. Ez a hatalmi helyzet azonban szörnyű gazdasági és társadalmi viszonyokkal társult.** A szovjet társadalom iszonyatos emberveszteségeket szenvedett el, ami több generációra kiható demográfiai törést és óriási munkaerőhiányt okozott. A lakosság példa nélküli nélkülözése, a lakásállomány pusztulása miatt milliók voltak hajléktalanok. Az óriási károkat szenvedett szovjet gazdaságnak a leggyőzöttektől a lehető legnagyobb jóvátételre és nagy amerikai hitelekre volt szüksége.
- **Nagy-Britannia számára a II. világháború, kimenetele ellenére, egyet jelentett a korábban megindult hanyatlás és visszaszorulás betetőzésével. Nagy-Britannia végérvényesen másodrendű hatalom lett.** Mivel a Szovjetunióval szemben már nem volt képes saját erejéből helyreállítani az európai hatalmi egyensúlyt, nem tudta nélkülözni az USA támogatását. A II. világháború után Nagy-Britannia elvesztette külső piacainak jó részét, exportja kétharmaddal csökkent, az import mértéke pedig egyre jobban növekedett. A „fizess és vidd” (cash and carry) időszakában az aranykészletek az USA-ba vándoroltak, a német légitámadások elpusztították a nemzeti vagyont harmadát. Az 1947-es évben három olyan területről szorult ki Nagy-Britannia, amelyek hagyományosan brit befolyás alá tartoztak: fel kellett adniuk a görög jobboldal támogatását, Indiában tudomásul kellett venniük a függetlenség kikiáltását, Palesztinában pedig a mandátum megszűnését.
- **Franciaország felemás világháborús szerepvállalása ellenére – brit nyomásra – a győztesekkel azonos jogokat gyakorolhatott: megszállási övezetbe jutott Németországban, Berlinben és Ausztriában, valamint vétőjogot az ENSZ-ben. A nagyhatalmi státusz gazdasági alapja azonban igencsak ingatag volt** a német uralom évei és a felszabadító harcok óriási károkat okoztak a francia gazdaságnak.

Franciaország még Nagy-Britanniánál is nagyobb mértékben vált kiszolgáltatottá az USA-val szemben.¹

A hidegháború kialakulását jelző események, beszédek és dokumentumok

Amikor 1945. május 8-án, illetve szeptember 2-án a szövetségesek elérték fő háborús céljukat, vagyis a német és japán feltétel nélküli kapitulációt, gyakorlatilag összeroppant a SZU 1941. június 22-i megtámadása után kialakult antifasiszta koalíció. Már a háború alatt is ellentétek húzódtak közöttük, de azokat a háborús célok elérése érdekében áthidalták. A szövetség szétesését siettetette Rooseveltt 1945. április 12-én bekövetkezett halála is. Az antifasiszta koalíció végét és a hidegháborús szembenállás kialakulását számos esemény és megnyilatkozás jelezte.

Sztálin választási beszéde

1946. február 9-én Sztálin „választási” beszédet tartott Moszkvában, amelyben mind az I. mind a II. világháború kitöréséért a kapitalista országokat tette felelőssé. Ahogyan Sztálin fogalmazott:

„A marxisták tudják, hogy a világgazdaság kapitalista rendszere magában rejtí a válság és a háború elemeit, s a világkapitalizmus kibontakozását nem követi szilárd vagy folyamatos előrehaladás, hanem kríziseken és katasztrófákon keresztül halad előre. A kapitalista országok egyenlőtlen fejlődése időnként éles összeütközésekhez vezet viszonyaikban, és azok az országok, amelyek nyersanyagokkal és exportpiacokkal elégtelenül ellátottnak gondolják magukat, szokás szerint a fegyveres erők segítségével próbálnak változtatni a dolgokon, és önmaguk számára kedvezőre fordítani a helyzetet. E tényezők eredményeképpen a kapitalista világ két táborra szakad, és bekövetkezik a háború.”²

Ami pedig a II. világháború mérlegét illeti: a győzelem a szovjet szocialista társadalmi rendszer győzelmét és sikerességét jelenti.

1941 óta nem volt jellemző a kapitalizmus és a szocializmus ilyen szembeállítására Sztálin részéről, így beszédét nyugaton sokan a hidegháború bejelentéseként értelmezték.

Kennan „hosszú távirata”

Az USA vezetésén belül 1945-46 fordulóján a Szovjetunióhoz valóviszony gyökeres átértékelése kezdődött el. Előtérbe kerültek azok a befolyásos csoportok, személyek, akik osztották az ún. „**rigai iskola**” álláspontját. A két világháború között a balti államokban és a SZU-ban tevékenykedő, a sztálini diktatúrát közeli ismerő diplomaták közé tartozott **George F. Kennan**, a moszkvai amerikai nagykövetség diplomatája, aki **1946. február 22-i** szigorúan titkos 80000 szavas, „hosszú táviratában” a szovjet külpolitika elemzésével jelentősen hozzájárult a SZU-val szembeni feltartóztatási politika kialakításához.

Kennan több dolgot is vizsgál jelentésében:

A II. világháború utáni szovjet szemléletmód és annak kivetülése a gyakorlati külpolitikára:

¹ Herber Attila-Martos Ida-Moss László-Tisza László: Történelem 1914-től 1990-ig Reáltanoda Alapítvány 1998. 210-213.o.

² Sztálin „választási beszéde” In: Mezei Géza (szerk.): A szövetséges hatalmak és a német kérdés 1945-1961 Új Mandátum Budapest, 1999. 170.o.

- Mindent meg kell tenni a Szovjetunió relatív nemzetközi erejének fokozása érdekében, és ezzel párhuzamosan egyetlen alkalmat sem szabad elszalasztani a kapitalista hatalmak erejének csökkentésére.
- Mivel természetéből adódóan a kapitalista világot belső konfliktusok terhelik, amelyek békés úton nem megoldhatók, a kapitalista államok közötti konfliktus, illetve háború elkerülhetetlen. A Szovjetuniónak és a külföldön működő szovjetbarát erőknek mindent meg kell tenniük a konfliktusok elmélyítése érdekében.
- Fáradhatatlanul harcolni kell a „nép hamis barátai”, azaz a nem kommunista baloldal, a mérsékelt szocialisták és a szociáldemokrata erők ellen. Ugyanis ezek csak kiszolgálják a reakciós tőke érdekeit.

Kennan felhívja a figyelmet arra, hogy a szovjet külpolitikai elemzés és döntéshozatal nem az objektív tényeken alapul, hanem a hagyományos orosz bizonytalanságérzeten, és az ebből fakadó nehézségeket a nyugati diplomatáknak nagyon nehéz kezelni.

Kennan megjelöli azokat a gyakorlati lépéseket, amelyeket az Egyesült Államoknak meg kellene tenni a szovjet külpolitikával kapcsolatban:

- A szovjet hatalom, ellentétben a hitlerista Németországgal nem kalandor természetű, nem vállal szükségtelen kockázatot. Érzéketlen ugyan az ész, az objektív tények logikájára, ám annál érzékenyebb az erő logikájára. Ezért aztán hamar visszakozhat, ha kemény ellenállásba ütközik.
- A nyugati világ egészével összemérve a szovjetek még mindig sokkal gyengébbek. Tehát a siker kulcsa részben abban rejlik, hogy a Nyugat milyen fokú összetartást képes tanúsítani.
- A szovjet rendszer belső sikerességére még nincs végérvényes bizonyíték. Még mindig be kell bizonyítani, hogy túléli az egymást követő személyek, illetve csoportok közötti hatalomátvétel próbatételét. Lenin halála volt az első, Sztálin halála lehet a második próbatétel. Ráadásul a nemrégiben lezajlott területi terjeszkedés miatt olyan plusz megterhelésnek van a SZU kitéve, ami egyszer már a cárizmust végveszélybe sodorta.³

Churchill fultoni beszéde

1946. március 5-én az amerikai Fulton városának egyetemén hangzott el a korábbi brit miniszterelnök, Churchill beszéde, amely már egyértelműen a hidegháború és a bipolaritás szellemében fogant. Churchill mindenekelőtt leszögezte, hogy semmilyen hivatalos küldetése nincsen, csak a II. világháború utáni világrenddel kapcsolatos magánvéleményét hangoztatja.

- Az USA a világ legerősebb hatalma, amelyhez azonban felelősség is társul.
- A háború megakadályozásra létrehozott ENSZ-t fel kell ruházni egy nemzetközi fegyveres erővel (már a Nemzetek Szövetsége esetében is így kellett volna).
- Óva int attól ugyanakkor, hogy az atomtitkot – amelyet ekkor az USA, Nagy-Britannia és Kanada ismerte – rábízzák az ENSZ-re, kvázi „közkinccsé” tegyék, pusztító fegyvert adva diktatórikus rezsimeknek.
- A háború elkerülése és az ENSZ további erősítése csak egy úton érhető el: az angolszász országok testvéri szövetségével.
- Senki nem tudja mi a Szovjetunió további szándéka, illetve, hogy hol van a szovjet expanziós külpolitika határa. Azt, hogy mi Európa jelene Churchill a

³ Kennan „hosszú távirata” Moszkvából In: Mezei Géza (szerk.): A szövetséges hatalmak és a német kérdés 1945-1961 Új Mandátum Budapest, 1999. 214-223.o.

következőképpen írta le: „*A Balti-tenger mellett fekvő Stettintől az Adriai-tenger mentén fekvő Triesztig vasfüggöny ereszkedik le Európára. E vonal mögött vannak Közép- és Kelet-Európa régi államainak összes fővárosai – Varsó, Berlin, Prága, Bécs, Budapest, Belgrád, Bukarest és Szófia. Mindezek a híres városok és országuk lakossága a szovjet szférában fekszik, és valamilyen formában alá vannak vetve nemcsak a szovjet befolyásnak, hanem Moszkva egyre nagyobb mértékű ellenőrzésének.[...] A kommunista pártokat, amelyek ezekben a kelet-európai államokban igen kicsik voltak, hatalomra emelték, amely hatalom meghaladja a pártok létszámát, és ezek a pártok most mindenütt arra törekszenek, hogy megszerezzék a totális ellenőrzést. [...] Bármilyen következtetéseket vonjunk le ezekből a tényekből – mert ezek a tények-, bizonyára nem az a felszabadított Európa ez, amelynek a felépítéséért harcoltunk. És nem is olyan Európa, amely magában foglalja az állandó béke lényeges tényezőit.*”⁴

- Amit megtanult a háború alatt „orosz barátaikról és szövetségeseikről” az, **hogy semmi sincs, amit annyira csodálnának, mint az erőt és semmivel szemben sem táplálnak kevesebb tiszteletet, mint a katonai gyengeséggel szemben.** (Ezt Kennan is hangsúlyozza a „hosszú távlatban”!)
- Emlékeztet arra, hogy **az I. világháborút megelőzően is jelezte a náci Németország felől fenyegető veszélyt, amelyet 1933-ig, illetve 1935-ig meg lehetett volna állítani.**⁵

Sztálin Pravda-interjúja

Churchill fultoni beszédét követően a **Pravda** c. szovjet lap **1946. március 14-i számában** interjú jelent meg Sztálinnal, mintegy válaszként Churchillnek.

Pravda (jelentése: igazság): a Szovjet Kommunista Párt hivatalos lapja 1912 és 1991 között.

Az interjúban Sztálin „veszedelmes aktusnak” minősítette a fultoni beszédet, amelynek célja, hogy viszályt szítson a szövetséges országok között, és amely ebből kifolyólag veszélyt jelent a nemzetközi békére és biztonságra. Sztálin egészen odáig megy, hogy kijelentse: „*A helyzet az, hogy Churchill úr jelenleg háborús uszító. És ezzel nincs egyedül – rengeteg barátja van nem csupán Nagy-Britanniában, de az Egyesült Államokban is.*” Sztálin ezután Hitlerhez hasonlítja Churchillt: „*[...] Churchill úr és barátai félelmetesen hasonlítanak Hitlerre és az ő barátaira. Hitler azzal kezdte a háború kirobbantásához vezető folyamatot, hogy rasszista elméletet hirdetett, amely szerint egyedül a németajkú népek alkotnak értékes nemzetet. Churchill úr azzal kezd a háború kirobbantásához vezető folyamatot, hogy szintén rasszista elméletet hirdet, amely szerint egyedül az angolul beszélő országok értékesek, ők rendeltettek arra, hogy irányítsák a világ sorsának alakulását.*”⁶

Az újságíró azon kérdésére, hogy hogyan értékeli Churchill vasfüggönyre és Kelet-Európa szovjet befolyási övezetbe kerülésére vonatkozó szavait Sztálin akként válaszolt, hogy Churchill helyzetértékelése durván sérti mind Moszkvát, mind az érinett országokat. Egyrészt nem igaz, amit Churchill állít, hiszen Berlin és Bécs négyhatalmi megszállás alatt állnak, másrészt emlékeztet: Hitler csapatai Finnországon, Lengyelországon, Bulgárián, Románián és Magyarországon keresztül rohanták le 1941 nyarán a Szovjetuniót, amely hatalmas emberveszteségek árán verte vissza a támadást és szabadította fel Kelet-Európát. Ezek után – kérdezi Sztálin – fel lehet-e róni azt a Szovjetunióknak, hogy szavatolni akarja saját biztonságát

⁴ Churchill fultoni beszéde In: Halmosy Dénes: Nemzetközi szerződések 1918-1945 Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Gondolat Könyvkiadó Budapest, 1983. 66-67.o.

⁵ Uo. 60-68.o.

⁶ Részletek a Pravda Sztálin-interjújából In: Mezei Géza (szerk.): A szövetséges hatalmak és a német kérdés 1945-1961 Új Mandátum Budapest, 1999. 171-172.o.

és olyan kormányokat szeretne látni a szomszédos országokban, amelyek lojálisak a Szovjetunióhoz.⁷

A Novikov-távirat

1946. szeptember 27-i táviratában Nyikolaj Vasziljevics Novikov washingtoni szovjet nagykövet „Az amerikai külpolitika a háború utáni időszakban” című táviratában elemzi az USA külpolitikáját, amellyel kapcsolatban az alábbi fontosabb megállapításokra jutott:

- **Az USA világháború utáni külpolitikáját a világhatalmi törekvések jellemzik,** amelynek keretében expanziós tervek készülnek, haditengerészeti és légibázisok épülnek, új típusú fegyvereket fejlesztenek ki, valamint az amerikai katonai potenciál békeidőben való növekedése tapasztalható. A hivatalos tervek szerint a következő néhány évben 228 katonai bázist kell létrehozni az Atlanti-óceánon, a Csendes-óceánon pedig 258-at. A bázisok egy részét az USA-tól 10-12 000 kilométerre tervezik, ami világosan jelzi az amerikai hadsereg és haditengerészet expanzív és offenzív stratégiáját.
- **Mivel Európa országainak gazdasága teljesen szétzilálódott a világháború következtében, rá vannak utalva az USA-ra,** amely az áru-és tőkeexporttal beszivárog az európai államok nemzetgazdaságába.
- **Annak ellenére, hogy bizonyos amerikai körök a Szovjetunió meggyengülésével számoltak, a Szovjetunió nemzetközi pozíciója megerősödött a háború utáni időszakban.** A korábban ellenséges országok - Bulgária, Finnország, Magyarország, Románia mára szoros baráti kapcsolatot ápol a Szovjetunióval.
- **Az Egyesült Államok külpolitikáját már nem a Roosevelthez hű demokrata körök határozzák meg, amelyek a Hitler-ellenes koalíció együttműködésére törekedett a háború után is,** hanem Truman elnök reakciós demokrata körei, akik inkább a konfrontációra hajlamos republikánus megközelítéshez állnak közel.
- **Novikov utal egy titkos megállapodásra az USA és Nagy-Britannia között, amelyben felosztották egymás között a Távol-Keletet;** az USA befolyási övezetébe tartozik Kína és Japán, Nagy-Britannia pedig szabadon rendezheti viszonyát Indiával, valamint növelheti befolyását Indonéziában és Sziámban.
- **A Közel-Kelet tekintetében azonban nem beszélhetünk ilyen jellegű felosztással, itt az amerikai és brit versengés a jellemző.** Az utóbbi időszakban az amerikai tőke igen intenzíven benyomult a közel-keleti országok gazdaságába, főleg az olajiparba. A Közel-Kelet minden olajkészlettel rendelkező országában (Irak, Bahrain, Kuvait, Egyiptom, Szaúd-Arábia) olajkoncessziót szereztek.
- **Az USA és Nagy-Britannia viszonyára a kettősség jellemző Novikov szerint: egymás legnagyobb potenciális vetélytársai, de másik oldalról potenciális szövetségesek.** Utal Churchill fultoni beszédére is, amelyben az az amerikai-brit katonai szövetséget szorgalmazza. Ugyanakkor a közel-keleti érdekellentét könnyen alááshatja az angolszász országok közötti együttműködést.
- **Az USA jelenlegi külpolitikája a Szovjetunió nemzetközi szerepének korlátozására irányul, és komoly Szovjetunió-ellenes kampány indult el az USA-ban.**⁸

⁷ Részletek a Pravda Sztálin-interjújából In: Mezei Géza (szerk.): A szövetséges hatalmak és a német kérdés 1945-1961 Új Mandátum Budapest, 1999. 172-173.o.

⁸ A Novikov-távirat. In: Mezei Géza (szerk.): A szövetséges hatalmak és a német kérdés 1945-1961 Új Mandátum Budapest, 1999. 178-187.o.

A Truman-doktrína

Truman elnök közel egy évvel Churchill Fultoni beszéde után, 1947. március 12-én az amerikai kongresszushoz intézett beszédében sürgős gazdasági és pénzügyi segítség (400 millió \$) adását kérte Görögország és Törökország részére, hogy megakadályozzák a baloldali erők hatalomra kerülését. Ezt tekintik az új amerikai külpolitika, a *containment* meghirdetésének, amely a Szovjetunió terjeszkedésének feltartóztatását jelenti.

Truman szerint két berendezkedés közül választhatnak az országok:

*„Az egyik életforma a többség akaratán nyugszik, azt szabad intézmények, felelős kormányzat, szabad választások jellemzik, valamint az egyéni szabadságjogok, a vallás- és szólásszabadság tisztelete. A másik életmód egy kisebbségnek a többségre erőszakolt akaratán nyugszik. A terroron, elnyomáson alapul, az ellenőrzött sajtón, választási csalásokon és az egyéni szabadságjogok eltiprásán [...] Meggyőződésemmel, támogatnunk kell a szabad népeket abban, hogy saját módjukon alakítsák ki saját sorsukat.”*⁹

Truman beszéde, és az abban meghirdetett feltartóztatás politikája egyértelműen jelölte azt a fordulatot, ami bekövetkezett az amerikai diplomáciában a Szovjetunió relációjában. Az amerikai elnök beszédében ugyanakkor utóda, Eisenhower által 1954-ben megfogalmazott dominóelv csíráit is megelérhetjük, hiszen Truman Görögországot és Törökországot olyan dominókként aposztrofálta, melyek felborulásával a közel-keleti amerikai pozíciók végzetesen meggyengültek volna. **A Truman-doktrína gyakorlatilag egészen 1989-ig meghatározta az Egyesült Államok politikáját,** hiszen Koreában, majd Vietnámban az amerikai hadsereg azért avatkozott közbe, hogy elkerülje a Szovjetunió térhódítását. Az 1947. március 12-i beszéd egyébként sikeresnek bizonyult, a Kongresszus megszavazta a 400 millió dolláros támogatást a két "veszélyeztetett" állam számára, a beavatkozás pedig elérte célját: a görög polgárháború 1949-ben a kommunisták kudarcaival zárult, az ötvenes években pedig mindkét ország a NATO tagjává vált.¹⁰

A Marshall-terv

Három hónappal a Truman-doktrína meghirdetése után **George Marshall** tábornok, akkori amerikai külügyminiszter 1947. június 5-én a Harvard egyetemen tartott beszédében **meghirdette a Marshall-tervet** (European Recovery Program- Európai Újjáépítési Program), amelyet a kongresszus 1948. április 3-án törvényerőre emelt (Economic Cooperation Act of 1948). **Az USA a Marshall-terv keretében 18 nyugat-európai ország részére négy év alatt (1948-1952) 12, 5 milliárd dollárt juttatott ezen országok gazdaságának helyreállítására.** A 18 európai állam 1948. április 16-án aláírta az OEEC (Organisation for European Economic Cooperation), az Európai Gazdasági Együttműködés Szervezetének alapokmányát. **Ez a szervezet végezte a Marshall-segély szétosztását,** továbbá hosszú távon elősegítette a nyugat-európai országok gazdasági integrációját és az USA-val való együttműködését.

A Marshall-tervnek kettős szerepe volt: egyfelől az 1939 előtti szintre kellett fejleszteni Európa gazdasági teljesítőképességét, amire a piac nélkül maradt Egyesült Államok is rászorult, másfelől pedig gátat kellett vetnie a sztálini ambícióknak, félő volt ugyanis, hogy a rossz gazdasági körülmények és romló életviszonyok fogékonnyá teszik Európa népeit a kommunista ideológia iránt. Nem véletlen, hogy Törökország és Görögország – ahol a

⁹ Truman elnök beszéde az amerikai kongresszus előtt (részletek) In: Mezei Géza (szerk.): A szövetséges hatalmak és a német kérdés 1945-1961 Új Mandátum Budapest, 1999. 234. o.

¹⁰ Tarján M. Tamás: 1947. március 12. | A Truman-doktrína meghirdetése

http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1947_marcius_12_a_truman_doktrina_meghirdetese/ (2020.09.11.)

kommunista hatalomátvétel a leginkább fenyegetett – a Truman-doktrína jegyében már a program megindítása előtt, 1947 januárjában amerikai pénzügyi támogatásban részesült.¹¹

Sztálin világosan látta, hogy a Marshall-terv visszaszorítja a kommunista pártok népszerűségét, ezért annak meghirdetését politikai támadásként értékelte. Bár az 1947. július 12-i, párizsi egyeztetésen a szovjet érdekszféra országai is képviseltették magukat, delegáltjaik egy korábbi moszkvai eligazítás hatására egymás után utasították el a Marshall-tervben ajánlott segílyt.¹²

A Marshall-terv beváltotta a hozzá fűzött reményeket, hiszen Nyugat-Európa 1951-ben már 1938-as termelésének 135%-át nyújtotta, miközben az NSZK-ban megvalósult a „német gazdasági csoda.” Nyugat-Európa országai elindultak a jóléti állam megteremtése felé, miközben a Marshall-terv a vámhatárok ledöntésével fontos szerepet játszott ezen államok gazdasági – és később politikai – integrációjában is.¹³

Kennan: A szovjet magatartás forrásai (X. cikk)

Röviddel az után, hogy **Kennan** a külügyminisztérium Politikai Tervezési Részlegének élére került, a **Foreign Affairs** c. amerikai külügyi folyóiratban egy „Mr. X”-ként szignált cikk jelent meg **„A szovjet magatartás forrásai”** címmel. Hamarosan az a szóbeszéd járta, hogy a cikket **Kennan írta.** Kennan célja az írással az volt, hogy a közvélemény elé tárja azt, amiről 1946 februárjában a hosszú táviratban már ismertetett:

- Mivel a szovjet hatalomfelfogás lényege, hogy az Szovjet Kommunista Párt vezetése csálhatatlan és mindig igaza van, valamint a külpolitikát alakító gépezetre nem hat semmilyen kívülről jövő, objektív tényező, ezért nagyon nehéz a külföldi diplomaták dolga.
- **A Szovjetunióval szembeni helyes külpolitika a szovjet expanziós törekvések hosszú távú, „türelmes, ám szilárd és éber feltartóztatása”.** A nyugati világ demokratikus intézményei pedig képesek a szovjet előre nyomulás megakadályozására. Óva int azonban Kennan attól, hogy szükségtelen fenyegetőzésekkel „keménykedjenek” a Szovjetunióval.
- **Kennan szerint kiemelt szerepe van az Egyesült Államoknak, amelynek azt a benyomást kell keltenie a világ előtt, hogy tudja mit akar, és sikerrel birkózik meg a világhatalmi státusszal járó felelősséggel.**
- **Az USA ugyan egyedül nem képes elérni a szovjet-hatalom bukását Oroszországban, de ahhoz megvan a hatalma, hogy óriásira növelje azt a nyomást, ami alatt a szovjet politikának működnie kell.** Ily módon erősítse azokat a tendenciákat, amelyek végül a szovjet hatalom fellazulásához, esetleg összeomlásához vezetnek.¹⁴

¹¹ Tarján M. Tamás: 1947. június 5. | A Marshall-terv meghirdetése

http://www.rubicon.hu/magyar/nyomtathato_verzio/1947_junius_5_a_marshall_terv_meghirdetese/
(2020.09.11.)

¹² Uo.

¹³ Uo.

¹⁴ A szovjet magatartás forrásai (x. cikk) In: Mezei Géza (szerk.): A szövetséges hatalmak és a német kérdés 1945-1961 Új Mandátum Budapest, 1999. 239-244.o.

Ellenőrző kérdések:

1. Mi jellemzi a Szovjetunió és az USA II. világháború utáni erőviszonyait?
2. Mi jellemzi Nagy-Britannia és Franciaország II. világháború utáni erőviszonyait?
3. Mikor hangzik el Sztálin „választási beszéde” és mi a jelentősége?
4. Ismertesse George F. Kennan „hosszú táviratának” fontosabb elemeit!
5. Mire hívta fel Churchill fultoni beszédében a figyelmet, illetve milyen megállapításokat tett? Mikor hangzott el a beszéd?
6. Hogyan, milyen megállapításokkal válaszolt Churchill fultoni beszédére Sztálin az elhíresült Pravda-interjúban?
7. Melyek a Novikov-távirat fontosabb állításai?
8. Mi a Truman-doktrína lényege, mikor és mivel kapcsolatban fogalmazza azt meg az amerikai elnök?
9. Mikor és milyen céllal hirdetik meg a Marshall Tervet?
10. Ismertesse az „X cikk” fontosabb megállapításait!

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával.

Projekt azonosító: EFOP-3.6.2-16-2017-00007

